РЕФЕРАТИВНО-НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

ISSN 2521-1463

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

ОНЛАЙН-ЖУРНАЛ ЗАСНОВАНО У 2016 РОЦІ

НОМЕР ЖУРНАЛУ

Том 5
№ 1 (25)

Січень – лютий 2020 р.

DOI 10.53672/ej.1.2020

expertize-journal.org.ua

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Назаров О. А.
Євдокимова Н. О.
Кириченко О. А.
Калинка Г. І.
Цільмак О. М.
Мотлях О. І.

Барко В. І.
Лефтеров В. О.
Коренюк П. І.
Алікіна Н. В.
Попова Г. В.
Вітомський Ю. Л.

Землянська О. В.

Чернякова О. В.
Большаков С. І.
Тунтула О. С.
Ткач Ю. Д.
Єгорова Т. М.
Лисенко А. Б.

Шаповалов В. О.
Савкіна Т. В.
Савостін О. П.
Безушко С. В.
Вербина Ю. В.
Хлонь О. М.

Інститут психологічної експертизи і поліграфа Kyiv

ВИДАЄТЬСЯ ЗА СПРИЯННЯ

Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі

ROR 02xc7et08

Номер на сайті

ISSN 2521-1463

ЗАСНОВНИК І ВИДАВЕЦЬ
Назаров Олег Анатолійович
канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, судовий експерт

ВИДАВНИК НАЗАРОВ О. А.

Судово-психологічна експертиза

Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

Реферативно-науковий online журнал
Електронне видання
Засновано у травні 2016 року

2020. Том 5, № 1 (25)

Січень–лютий 2020 року

Київ · 2020
expertize-journal.org.ua

DOI: 10.53672/ej.1.2020
УДК 159:34(05)+159:371(05)+347.948
ББК 67.5:88.4
С89

ISSN 2521-1463 (Online)
EAN-13 9772521146000
Ідентифікатор медіа R40-05509

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі», ROR 02xc7et08

С89 **Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці** : реферативно-науковий online журнал. — 2020. Т. 5, № 1 (25) (січень–лютий 2020 р.). — Київ : Видавник Назаров О. А., 2020. — 35 с. — URL: expertize-journal.org.ua.

Номер містить оригінальні статті й реферати праць з юридичної психології, судової експертизи та суміжних галузей, а також новини журналу й розділ «Новини інженерної психології та психотехніки».

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів

Рукописи можуть рецензуватися і не повертаються

Авторські права на матеріали належать їхнім авторам. Матеріали журналу поширюються на умовах ліцензії Creative Commons «Із Зазначенням Авторства 4.0 Міжнародна» (CC BY 4.0), крім першоджерел рефератів і передрукованих матеріалів, права на які належать їхнім правовласникам.

Редакційні правки, скорочення та зміна назви матеріалу погоджуються з автором до публікації

За достовірність інформації, що міститься в опублікованих матеріалах, відповідальність несуть автори

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

© Автори матеріалів, 2020
© Видавник Назаров О. А., 2020

Редакційна колегія

Головний редактор — видавець (засновник видання)

Назаров О. А. — канд. психол. наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р., поліграфолог, правознавець. ORCID 0000-0002-3427-1162

Заступники головного редактора

Євдокимова Н. О. — д-р психол. наук, професор; напрям наукових робіт — психологічні науки. ORCID 0000-0002-8789-278X

Кириченко О. А. — д-р юрид. наук, професор, завідувач кафедри права факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; напрям наукових робіт — юридичні науки. ORCID 0000-0002-8748-6431

Відповідальний секретар

Калинка Г. І. — фахівець факультету бізнесу, адміністрування та права Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика, ад'юнкт зі спеціальності 19.00.06 — юридична психологія, здобувач наукового ступеня доктора філософії у галузі юридичної психології. ORCID 0000-0002-6113-7778

Члени редакційної колегії

Цільмак О. М. — д-р юрид. наук, канд. психол. наук, професор, завідувачка кафедри психології Національного університету «Одеська юридична академія», полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-7348-4876

Мотлях О. І. — д-р юрид. наук, професор, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ, поліграфолог, заслужений юрист України. ORCID 0000-0002-6135-9952

Барко В. І. — д-р психол. наук, професор, головний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії психологічного забезпечення Державного науково-дослідного інституту МВС України, поліграфолог, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-4962-0975

Лефтеров В. О. — д-р психол. наук, професор, проректор Міжнародного університету, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0002-9163-0555

Коренюк П. І. — д-р екон. наук, професор, академік (дійсний член) Академії економічних наук України, завідувач кафедри менеджменту організацій і адміністрування Дніпровського державного технічного університету. ORCID 0000-0001-8321-3199

Алікіна Н. В. — канд. психол. наук, старший науковий співробітник, експерт вищого кваліфікаційного класу, працювала тривалий час на посадах голови секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України, головним експертом лабораторії криміналістичних експертиз Київського науково-дослідного інституту судових експертиз, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» до 2016 р., стаж експертної роботи з 1978 р. ORCID 0000-0002-0166-4437

Попова Г. В. — канд. психол. наук, доцент, підполковник міліції у відставці. ORCID 0000-0003-3814-4037

Вітомський Ю. Л. — канд. психол. наук, офіцер запасу СБ України. ORCID 0009-0004-5206-5065

Землянська О. В. († 06.07.2020) — д-р психол. наук, професор, професор кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, полковник міліції у відставці. ORCID 0000-0001-6547-2621

Чернякова О. В. — канд. психол. наук, доцент, завідувачка кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0002-0384-4829

Большаков С. І. — канд. військ. наук, доцент, керівник ТОВ «Науково-дослідний інститут судової експертизи та оцінки», атестований судовий експерт за спеціальностями 11.1 «Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності» та 12.2 «Визначення вартості колісних транспортних засобів та розміру збитку, завданого власнику транспортного засобу», суб'єкт оцінки майна та майнових прав, полковник ЗСУ у відставці. ORCID 0000-0003-2394-0225

Тунтула О. С. — канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри цивільного та кримінального права і процесу юридичного факультету Чорноморського національного університету імені Петра Могили, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. ORCID 0000-0002-1699-1668

Ткач Ю. Д. — канд. юрид. наук, доцент кафедри криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, наукова спеціальність 12.00.09 — кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза. ORCID 0009-0006-3675-2548

Єгорова Т. М. — старший науковий співробітник Полтавського відділення Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, голова секції судової психологічної експертизи Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України з 2015 р., атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 2000 р. ORCID 0000-0002-4097-5449

Лисенко А. Б. — голова професійної громадської організації «Колегія поліграфологів України», директор Комітету з освіти правління громадської професійної організації «Міжнародна асоціація професіоналів в поліграфології» (AIPP, Мексика), експерт-аналітик 1 категорії, поліграфолог, підполковник СБУ в запасі. ORCID 0000-0002-8131-9931

Шаповалов В. О. — головний редактор журналу «Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження» (2016 р.), старший науковий співробітник науково-дослідного відділу (проблем психологічного вивчення особового складу) Науково-методичного центру кадрової політики Міністерства оборони України (2020 р.), поліграфолог. ORCID 0009-0004-0472-6201

Савкіна Т. В. — старший науковий співробітник лабораторії почеркознавчих, лінгвістичних, психологічних, мистецтвознавчих досліджень Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» Міністерства юстиції України, атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1998 р. ORCID 0009-0007-9784-2253

Савостін О. П. — старший судовий експерт відділу почеркознавчих досліджень лабораторії криміналістичних видів досліджень Одеського науково-дослідного інституту судової експертизи Міністерства юстиції України, психолог — судовий експерт другого кваліфікаційного класу комунальної установи «Одеський обласний медичний центр психічного здоров'я», атестований судовий експерт за спеціальністю 14.1 «Психологічні дослідження», стаж експертної діяльності з 1982 р. ORCID 0009-0003-6666-0247

Безушко С. В. — канд. пед. наук, доцент. ORCID 0009-0008-2069-1642

Вербина Ю. В. — канд. психол. наук, доцент кафедри психології та педагогічної освіти Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика. ORCID 0009-0004-2947-9251

Хлонь О. М. — канд. психол. наук, доцент, доцент кафедри психології та філософії Київського університету інтелектуальної власності та права. ORCID 0000-0001-9733-8531

Зміст

ПЕРЕДМОВА **6**

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ) **7**

1.1. Теорія та історія застосування спеціальних знань **8**

Кириченко О. А. **Основні здобутки** наукової школи юриспруденції професора Аланкіра: мультимедійна презентація **8**

Ланцедова Ю. О. **Сутність, базисні** властивості та розмежування девіантної поведінки, примусу та насилля: мультимедійна презентація . . . **10**

Ланцедова Ю. А. **Сутність, базові** властивості та розмежування девіантної поведінки, примусу й насильства : мультимедійна презентація **12**

Ярослав Ю. Ю. **Оцінка висновку** експерта за допомогою спеціальних знань **14**

1.2. Правове та науково-прикладне забезпечення професійної діяльності **24**

Верховний Суд. **Сім ключових постанов** Верховного Суду щодо застосування поліграфу /детектору брехні/ **24**

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ **26**

Думка психолога: Якщо дитина допускається до навчання зі зброєю, відповідальність за таке навчання дитини і подальші дії дитини покладається на організаторів цього навчання, - Олег Анатолійович Назаров **26**

Складнощі та шляхи побудови самоврядування судових експертів в Україні: тези доповіді на засіданні круглого столу «Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя» 6-7 лютого 2020 року у Харкові **26**

22 січня 2020 року Міністерство юстиції України наказом № 218/5 дозволило громадським організаціям судових експертів увійти до складу Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України **26**

Міністерство юстиції України підписало наказ від 03.02.2020 року № 335/5, яким встановило, що рецензування не проводиться з метою спростування чи підтвердження висновків експертів **27**

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ **29**

Mobi-підлокітники Polygraph: професійне крісло поліграфолога зі звичайного стільця **29**

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ **31**

Передмова

СЛОВО РЕДАКЦІЇ

Журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» — реферативно-науковий. Він поєднує дві ознаки, визначені ДСТУ 3017:2015: науковий журнал містить публікації про теоретичні й прикладні дослідження, а реферативний — упорядковану сукупність бібліографічних записів разом із рефератами. Тому в номері є оригінальні статті, вперше оприлюднені в нашому виданні, і реферати праць, які вже виходили в інших виданнях, на офіційних сайтах або в судових рішеннях. Кожен реферат має позначку «Реферат», анотацію та бібліографічний опис першоджерела: за кілька хвилин ви дізнаєтеся головне й зможете прочитати оригінал повністю.[6]

Шановні читачі! Кожен висновок судового експерта починається з питання, на яке ще ніхто не дав відповіді. У номері 2020. Том 5, № 1 (25) ми зібрали 5 матеріалів, які допомагають шукати такі відповіді: теорія та історія спеціальних знань, нормативне регулювання експертизи.

> *З історії світової судової експертизи. Після «Бійні в День святого Валентина» (Чикаго, лютий 1929 року, розстріл семи гангстерів) за підтримки декана юридичної школи Джона Генрі Вігмора постала перша в США незалежна криміналістична лабораторія при Північно-Західному університеті. Келвін Годдард, якого називають «батьком судової балістики», встановив, що сліди на кулях і гільзах збігаються зі зброєю, знайденою в Мічигані.*[7]

Радимо почати з матеріалу «Оцінка вартості земельних сервітутів», який читачі обирають найчастіше. Можливо, саме ваше дослідження стане наступною сторінкою в історії судової експертизи. Редакція відкрита для статей науковців і практиків.

Редакція журналу

РОЗДІЛ 1. НАУКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ (СТАТТІ, РЕФЕРАТИ СТАТЕЙ)

Позначки: «Анотація» — оригінальний матеріал, уперше оприлюднений у журналі; «Реферат» — стислий виклад праці або офіційного документа, уперше оприлюднених в іншому виданні чи на іншому ресурсі; під кожним рефератом наведено відомості про першу публікацію; наявний DOI зазначено біля відомостей про оприлюднення. Цифри у квадратних дужках відсилають до списку References після кожної публікації: описи за ДСТУ 8302:2015, українські й російські назви подано латиницею (транслітерація за постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.2010 № 55), їхній переклад англійською — у квадратних дужках.

Читачеві. За кожною публікацією цього номера стоять реальні справи: кримінальні провадження, сімейні спори, позови про відшкодування моральної шкоди, перевірки із застосуванням поліграфа. Анотація допоможе швидко зорієнтуватися, а повний текст за посиланням відкриє методики, аргументи сторін і правові позиції Верховного Суду, які можуть знадобитися у вашій наступній справі. Читайте, порівнюйте з власною практикою і діліться знайденим з колегами.

1.1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ

ОСНОВНІ ЗДОБУТКИ НАУКОВОЇ ШКОЛИ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ ПРОФЕСОРА АЛАНКІРА: МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ[1]

Кириченко О. А.

Реферат. Мультимедійна презентація О. А. Кириченка «Основні здобутки наукової школи юриспруденції професора Аланкіра» (Київ : Видавець Назаров О. А., 2020; 8 слайдів) вийшла як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» з рекомендації вченої ради Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 5 від 08 січня 2020 р.). Автор, у 2020 р. доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи цього університету, стисло викладає основні відомості про наукову школу юриспруденції професора Аланкіра та напрацювання її представників, покликані створити доктринальну, законодавчу та іншу прикладну основу для реального перетворення України, як і будь-якої іншої держави, на правову державу. Центральне місце посідає обґрунтування інноваційного правового статусу інституту Президента держави та органів прокуратури як особливої наглядової гілки державної влади. Цій гілці О. А. Кириченко відводить забезпечення точного, одноманітного й неухильного дотримання правових актів, якнайефективніше пізнання, визнання, забезпечення і дотримання правового статусу соціосуб'єктів держави, оперативне попередження його порушень, а в разі порушення максимально повне відновлення. Конкретніше уявлення про напрями, які школа вважає своїми здобутками, дає стаття О. А. Кириченка та О. М. Бідея в «Журналі східноєвропейського права» (2019, № 68). Автори пропонують проєкт двох десятків статей «Конституційного кодексу України», модель єдиного антиделіктного органу у вигляді Верховного Суду з конституційною, антикримінальною, адміністративною, трудовою, цивільною й господарською палатами, передання функцій Конституційного Суду конституційній палаті Верховного Суду, право Генерального прокурора опротестовувати нелегітимні рішення касаційних судів і право Президента як гаранта скасовувати нелегітимні акти органів влади. Серед представників школи вони називають, зокрема, Ю. О. Ланцедову та О. С. Тунтулу. Презентація може зацікавити дослідників конституційного будівництва, прокурорського нагляду та гарантування прав людини.

Ключові слова: наукова школа юриспруденції професора Аланкіра, правова держава, наглядова гілка влади, інститут Президента, прокуратура, правовий статус соціосуб'єктів, Конституційний кодекс України, антиделіктний орган, мультимедійна презентація.

Main Achievements of Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence: A Multimedia Presentation

Kyrychenko O. A.

Abstract. This eight-slide multimedia presentation by O. A. Kyrychenko was issued in 2020 by Publisher Nazarov O. A. as a supplement to the e-journal Forensic Psychological Examination. Application of the Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice, on the recommendation of the Academic Council of the Pylyp Orlyk International Classical University (minutes No. 5 of 8 January 2020). It summarises the work of Professor Alankir's scientific school of jurisprudence, whose members seek to

build a doctrinal, legislative and applied basis for the genuine transformation of Ukraine, and of any other state, into a law-governed state. The author gives particular attention to an innovative legal status for the institution of the President and for the prosecution service, treated as a distinct supervisory branch of state power. This branch is expected to secure precise, uniform and strict compliance with legal acts, to recognise and safeguard the legal status of the state's social subjects, to prevent violations promptly and to restore that status as fully as possible once it has been breached. A related article by Kyrychenko and Bidei (Journal of Eastern European Law, 2019, No. 68) shows how these ideas are elaborated: a draft of some twenty articles of a Constitutional Code of Ukraine, a single anti-delict body in the form of a Supreme Court with specialised chambers, transfer of constitutional review to a constitutional chamber of that court, and powers for the Prosecutor General and the President to contest or annul illegitimate decisions. The presentation is relevant to researchers of constitutional reform, prosecutorial supervision and the protection of human rights.

Keywords: Professor Alankir's school of jurisprudence, law-governed state, supervisory branch of power, presidency, prosecution service, legal status of social subjects, Constitutional Code of Ukraine, anti-delict body, multimedia presentation.

Першоджерело: *Кириченко О. А. Основні здобутки наукової школи юриспруденції професора Аланкіра : мультимедійна презентація. Київ : Видавець Назаров О. А., 2020. 8 слайдів (Додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»).*[1] *Реферат оприлюднено в журналі 16.02.2020.*

References

1. Kyrychenko O. A. Osnovni zdobutky naukovoi shkoly yurysprudentsii profesora Alankira: multymediina prezentatsiia [Main Achievements of Professor Alankir's Scientific School of Jurisprudence: A Multimedia Presentation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/1057-kirichenko-o-a-osnovni-zdobutki-naukovoji-shkoli-yurisprudentsiji-profesora-alankira-multimedijna-prezentatsiya (onovlena versiia vid 02.07.2022). [in Ukrainian].

СУТНІСТЬ, БАЗИСНІ ВЛАСТИВОСТІ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ, ПРИМУСУ ТА НАСИЛЛЯ: МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ[1]

Ланцедова Ю. О.

Реферат. Презентацію Ю. О. Ланцедової «Сутність, базисні властивості та розмежування девіантної поведінки, примусу та насилля» (Київ : Видавець Назаров О. А., 2020; 35 слайдів) підготовлено за науковою редакцією О. А. Кириченка й видано як додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». Видання рекомендувала вчена рада Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 5 від 08 січня 2020 р.), у його вихідних даних наведено індекси УДК 340.12 (075.8) і ББК 67.0я73. Авторка, за даними 2020 р. кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права і процесу Національного авіаційного університету, розкриває сутність і причини двох різновидів девіантної поведінки фізичних осіб: безделіктної (такої, що не становить правопорушення) та антисоціальної. Далі розглянуто можливості подолання такої поведінки державним примусом, який застосовується безпосередньо або делегується сім'ї, колективу чи соціальному оточенню особи. Викладено базисні властивості цього примусу й повноваження антиделіктологів, тобто суб'єктів, що його застосовують, а також низку тісно пов'язаних із цими положеннями інноваційних підходів наукової школи юриспруденції професора Аланкіра. Уже назва праці окреслює її предмет як розмежування трьох суміжних, але не тотожних явищ: девіантної поведінки, примусу й насильства. Місце презентації в доробку школи увиразнюють інші публікації її представників. О. А. Кириченко та О. М. Бідей (2019) згадують Ю. О. Ланцедову серед учасників школи, а в спільній статті О. А. Кириченка, Ю. А. Ланцедової й О. В. Косаревської про антикорупційну парадигму освітнього комплексу (2020) вжито близьке за змістом поняття «антиделіктні органи», тобто органи, зобов'язані в межах своєї компетенції вживати заходів для подолання корупції. Презентацію адресовано широкому колу вітчизняних і закордонних практичних працівників та науковців.

Ключові слова: девіантна поведінка, безделіктна поведінка, антисоціальна поведінка, державний примус, делегований примус, насильство, антиделіктологи, наукова школа професора Аланкіра.

The Essence, Basic Properties and Delimitation of Deviant Behaviour, Coercion and Violence: A Multimedia Presentation

Lantsedova Yu. O.

Abstract. This 35-slide multimedia presentation by Yu. O. Lantsedova, edited by O. A. Kyrychenko, was issued in 2020 by Publisher Nazarov O. A. as a supplement to the e-journal Forensic Psychological Examination. Application of the Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice and was recommended by the Academic Council of the Pylyp Orlyk International Classical University (minutes No. 5 of 8 January 2020). The author, in 2020 a candidate of legal sciences and associate professor at the Department of Criminal Law and Procedure of the National Aviation University, examines the nature and causes of two kinds of deviant behaviour of natural persons: conduct that does not amount to an offence and antisocial conduct. She then considers how such behaviour can be overcome by state coercion, applied either directly or delegated to the family, the work collective or the person's

social environment. The presentation sets out the basic properties of this coercion, the powers of the anti-delictologists who apply it, and several related innovative approaches developed by Professor Alankir's scientific school of jurisprudence. As the title indicates, the work also seeks to draw a line between deviance, coercion and violence as adjacent but distinct phenomena. Other publications help to place it in context: Kyrychenko and Bidei (2019) list Lantsedova among the school's members, and a 2020 article by Kyrychenko, Lantsedova and Kosarevska uses the related notion of anti-delict bodies, meaning authorities obliged to counter corruption within their competence. The presentation is intended for a broad audience of practitioners and researchers in Ukraine and abroad.

Keywords: deviant behaviour, non-delictual deviance, antisocial behaviour, state coercion, delegated coercion, violence, anti-delictologists, Professor Alankir's school.

Першоджерело: *Ланцедова Ю. О. Сутність, базисні властивості та розмежування девіантної поведінки, примусу та насилля : мультимедійна презентація / за ред. О. А. Кириченка. Київ : Видавець Назаров О. А., 2020. 35 слайдів (Додаток до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці»). Реферат оприлюднено в журналі 16.02.2020.*

References

1. Lantsedova Yu. O. Sutnist, bazysni vlastyvosti ta rozmezhuvannia deviantnoi povedinky, prymusu ta nasyllia: multymediina prezentatsiia [The Essence, Basic Properties and Delimitation of Deviant Behaviour, Coercion and Violence: A Multimedia Presentation] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/1058-lantsedova-yu-o-sutnist-bazisni-vlastivosti-ta-rozmezhuvannya-deviantnoji-povedinki-primusu-ta-nasillya-multimedijna-prezentatsiya (onovlena versiia vid 02.07.2022). [in Ukrainian].

СУТНІСТЬ, БАЗОВІ ВЛАСТИВОСТІ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ, ПРИМУСУ Й НАСИЛЬСТВА : МУЛЬТИМЕДІЙНА ПРЕЗЕНТАЦІЯ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Ланцедова Ю. А.

Реферат. Двомовна (російська й українська) версія мультимедійної презентації Ю. А. Ланцедової (Київ : Видавець Назаров О. А., 2020; 60 слайдів; наук. ред. О. А. Кириченко) обсяжніша за українське видання того самого року, що налічує 35 слайдів, і присвячена тій самій проблемі: сутності, базисним властивостям і розмежуванню девіантної поведінки, примусу й насильства. Обидва видання рекомендувала вчена рада Міжнародного класичного університету імені Пилипа Орлика (протокол № 5 від 08 січня 2020 р.), обидва поширюються як додатки до електронного реферативно-наукового журналу «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці». Бібліографічний опис і основну анотацію подано російською мовою, паралельну анотацію українською; за змістом обидві анотації збігаються. Авторка аналізує сутність і причини безделіктної та антисоціальної девіантної поведінки фізичних осіб, тобто відхилень, які або не досягають рівня правопорушення, або мають антисоціальний характер. Розглянуто можливості їх подолання державним примусом, що застосовується прямо або делегується сім'ї, колективу чи соціальному оточенню особи. Схарактеризовано базисні властивості такого примусу, повноваження антиделіктологів, які його застосовують, і пов'язані з цим інноваційні підходи наукової школи юриспруденції професора Аланкіра. Винесене в назву розмежування трьох понять окреслює предмет праці як співвідношення відхильної поведінки, примусового впливу та насильства. Контекст дослідження увиразнюють публікації представників школи. О. А. Кириченко та О. М. Бідей (2019) називають Ю. А. Ланцедову серед її учасників, а у статті О. А. Кириченка, Ю. А. Ланцедової й О. В. Косаревської про антикорупційну парадигму освітнього комплексу (2020) поняття «антиделіктні органи» застосовано до органів, зобов'язаних у межах компетенції вживати заходів для подолання корупції. Видання призначене для широкого кола вітчизняних і закордонних практичних працівників та науковців.

Ключові слова: девіантна поведінка, примус, насильство, безделіктна поведінка, антисоціальна поведінка, делегований державний примус, антиделіктологи, наукова школа професора Аланкіра, двомовне видання.

The Essence, Basic Properties and Delimitation of Deviant Behaviour, Coercion and Violence: A Multimedia Presentation (Russian–Ukrainian Edition)

Lantsedova Yu. A.

Abstract. The Russian–Ukrainian edition of Yu. A. Lantsedova's multimedia presentation (60 slides, edited by O. A. Kyrychenko; Kyiv: Publisher Nazarov O. A., 2020) is a more extensive counterpart of the 35-slide Ukrainian edition released in the same year and deals with the same problem: the essence, basic properties and delimitation of deviant behaviour, coercion and violence. Both editions were recommended by the Academic Council of the Pylyp Orlyk International Classical University (minutes No. 5 of 8 January 2020) and are distributed as supplements to the e-journal Forensic Psychological Examination. Application of the Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice. The bibliographic record and the main abstract are in Russian, with a parallel abstract in Ukrainian. The author explores the essence and causes of deviant conduct of natural persons that either falls short of an of-

fence or is antisocial, and discusses how it can be overcome by state coercion exercised directly or delegated to the family, the collective or the wider social environment. The presentation describes the basic properties of that coercion, the powers of the anti-delictologists who apply it and related innovative approaches of Professor Alankir's scientific school of jurisprudence. Its title frames the subject as the delimitation of three neighbouring phenomena. Publications by members of the school help to situate the work: Kyrychenko and Bidei (2019) name Lantsedova among the school's representatives, while Kyrychenko, Lantsedova and Kosarevska (2020) apply the term anti-delict bodies to authorities that must counter corruption within their remit. The edition addresses practitioners and scholars in Ukraine and abroad.

Keywords: deviant behaviour, coercion, violence, non-delictual deviance, antisocial conduct, delegated state coercion, anti-delictologists, Professor Alankir's school, bilingual edition.

Першоджерело: *Ланцедова Ю. А. Сущность, базисные свойства и разграничение девиантного поведения, принуждена и насилия : мультимедийная презентация / под ред. А. А. Кириченко. Киев : Издатель Назаров О. А., 2020. 60 слайдов. Рус.-укр. (Приложение к электронному реферативно-научному журналу «Судебно-психологическая экспертиза. Применение полиграфа и специальных знаний в юридической практике»). Реферат оприлюднено в журналі 17.02.2020.*

References

1. Lantsedova Yu. A. Sutnist, bazovi vlastyvosti ta rozmezhuvannia deviantnoi povedinky, prymusu y nasylstva [The Essence, Basic Properties and Delimitation of Deviant Behaviour, Coercion and Violence: A Multimedia Presentation (Russian–Ukrainian Edition)] : multymediina prezentatsiia : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). URL: https://expertize-journal.org.ua/profesor-kirichenko-o-a/1061-lantsedova-yu-a-sushchnost-bazisnye-svojstva-i-razgranichenie-deviantnogo-povedeniya-prinuzhdena-i-nasiliya-multimedijnaya-prezentatsiya (onovlena versiia vid 02.07.2022). [in Ukrainian].

ОЦІНКА ВИСНОВКУ ЕКСПЕРТА ЗА ДОПОМОГОЮ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ[1]

Ярослав Ю. Ю.

DOI: 10.53672/ej.1.2020.01[1] Check for updates

Анотація. Висновок експерта не має наперед установленої сили, однак лише щодо цього доказу закон прямо вимагає вмотивовувати незгоду (ч. 10 ст. 101 КПК України). Ю. Ю. Ярослав показує, що суд і слідство, як правило, здатні перевірити формально-процесуальний бік висновку, але не його науково-технічну й методичну правильність; через це доказове значення висновку завищується, а сам він перетворюється на безальтернативну «чорну скриню». Мета статті полягає в тому, щоб розкрити зміст оцінки висновку експерта за допомогою спеціальних знань і запропонувати процесуальні механізми її вдосконалення. Спираючись на визначення В. Ю. Шепітька з Великої української юридичної енциклопедії та на підходи інших криміналістів до «формальної» і «сутнісної» оцінки, автор виокремлює п'ять напрямів перевірки достовірності висновку: повноту і якість наданих об'єктів; правильність вибору методики (зокрема, використання методики, відсутньої в Реєстрі атестованих методик Мін'юсту, знищення речового доказу без резервування залишків); правильність застосування методики, приладів і підготовки об'єкта; логічну обґрунтованість проміжних і заключних висновків; підготовленість експерта до роботи за обраною методикою. Проаналізовано процесуальні засоби перевірки: допит експерта (ст. 356 КПК), додаткову чи повторну експертизу, консультації спеціаліста (ст. ст. 71, 360 КПК), право адвоката одержувати письмові висновки фахівців. Окремо досліджено позасудові шляхи. Рецензування висновків за скаргами сторін на підставі Порядку, затвердженого наказом Мін'юсту від 25.05.2015 № 775/5, автор називає «бюрократичним» і вважає незаконним втручанням у діяльність експерта (ст. 4 Закону «Про судову експертизу», ст. 124 Конституції України); «ініціативне» рецензування із залученням рецензента як спеціаліста визнано правомірним, хоча суди використовують його рідко. Критично оцінено й п. 4.13 Інструкції № 53/5, що дозволяє керівникові державної установи передоручити експертизу комісії. Ураховуючи досвід Нідерландів і Франції, автор пропонує доповнити ст. ст. 242, 243, 332 КПК України правом сторони клопотати про включення до комісії експертів фахівця, який оцінюватиме правильність застосування методики. Пропозиції адресовано суддям, прокурорам, слідчим, адвокатам і судовим експертам.

Ключові слова: висновок експерта, оцінка висновку експерта, спеціальні знання, достовірність висновку експерта, методика експертного дослідження, Реєстр атестованих методик, рецензування висновків судових експертів, спеціаліст, повторна експертиза, комісійна експертиза, кримінальне провадження.

Evaluation of an Expert Opinion with the Use of Special Knowledge

Yaroslav Yu. Yu.

Abstract. An expert opinion has no predetermined probative force, yet it is the only type of evidence for which the Criminal Procedure Code of Ukraine expressly requires that disagreement be reasoned. Courts and investigators can usually verify procedural compliance but seldom have the expertise to judge the scientific and methodological soundness of the findings, so the weight of the opinion tends to be overstated. The article by Yaroslav Yu. Yu. clarifies what evaluating an expert opinion with the help of special knowledge involves and how its procedural forms could be improved. Building

on the definition by V. Yu. Shepitko and on earlier distinctions between formal and substantive evaluation, the author proposes five lines of review: completeness and quality of the submitted objects; correctness of the chosen method, including reliance on methods missing from the Register of Certified Forensic Methods of the Ministry of Justice of Ukraine; correct application of the method, instruments and sample preparation; logical validity of intermediate and final conclusions; and the expert's competence in the chosen method. The paper reviews in-court mechanisms (examination of the expert, additional or repeat examination, consultations of a specialist) and out-of-court reviews. Review of private experts' opinions upon parties' complaints under the 2015 Procedure of the Ministry of Justice is argued to interfere with expert activity and to encroach on the exclusive powers of the courts, while reviews commissioned by a party are considered lawful. Drawing on Dutch and French criminal procedure, the author proposes amending Articles 242, 243 and 332 of the Code so that, at a party's request, a specialist assessing the method may join a commission of experts. The proposals address judges, prosecutors, defence lawyers and forensic experts.

Keywords: expert opinion, evaluation of expert evidence, special knowledge, reliability of expert opinion, forensic methodology, Register of Certified Forensic Methods, peer review of expert opinions, specialist, repeat forensic examination, commission examination, criminal proceedings.

Вперше оприлюднено: *сайт журналу «Судово-психологічна експертиза», 23.02.2020; у номері — 28.02.2020; DOI:* ***10.53672/ej.1.2020.01***[1].

Повний текст

Текст статті.

Процесуальна оцінка будь-якого доказу є прерогативою суду та досудового слідства. Оскільки деякі докази, зокрема, висновок експерта, являються продуктами розумової діяльності осіб із спеціальними знаннями, при їх оцінці обійтись без застосування таких знань неможливо. Оцінка проводиться за визначеними в теорії доказів критеріями відносності, допустимості, достовірності і доказового значення (доказової сили), що і є її предметом [2, с.131].

Термін «оцінка висновку експерта» В.Ю.Шепітьком у Великій українській юридичній енциклопедії описується наступним чином, це - «складна розумова діяльність, яка охоплює: 1) аналіз дотримання процесуального порядку доручення та проведення судової експертизи; 2) визначення відповідності висновку експерта завданню; 3) встановлення повноти та наукової обгрунтованості висновку експерта; 4) визначення відповідності висновку експерта іншим зібраним під час провадження доказам; 5) перевірку належності (віднесення до кримінального провадження) даних, які містяться у висновку» [4, с.577-578]. В цьому дійстві висновок експерта співставляється з іншими доказами по справі, визначається ступінь повноти проведеного в ньому дослідження, наукової обґрунтованості зроблених висновків, дотримання процесуальних вимог при проведенні експертизи, правдивість отриманих експертом результатів, значення в доказуванні встановлених експертизою фактів.

Як і всі докази, висновок експерта немає заздалегідь встановленої сили, тобто виключної обов'язковості для суду та досудового слідства. Але тільки по відношенню до нього законодавець прямо вказує на необхідність мотивування незгоди із ним (п.10 ст.101 КПК України). Вважаємо, що це виходить із складного замісу різновидів спеціальних

знань при його здійсненні – формальних - процесуальних (в сфері експертизи) та сутнісних – (науково-технічних та методичних). Тому висновок експерта прийнято оцінювати з двох сторін, Зінін О.М., Н.П.Майліс називають їх «формальною» та «сутнісною» [1, с. 186-187], М.Г. Щербаковський вважає це рівнями оцінки – «логіко-процесуальним» та «спеціальним» [5, с.213-214]. Якщо з формально-процесуальної позиції - встановлення дотримання процесуального закону, правильності оформлення висновку, а також вирішення питання відводу експерта-виконавця оцінити цей доказ не представляється складним, то найбільш проблематично для суду і досудового слідства здійснити оцінку правильності висновку експерта з сутнісної (науково-технічної та методичної) точки зору, оскільки, як правило, ці владні суб'єкти не володіють відповідними спеціальними експертними знаннями, не обізнані в сучасних експертних технологіях. На практиці ця складність породжує тенденцію завишення доказового значення висновку експерта, представлення його у вигляді безальтернативної «чорної скрині», в певній мірі ствердження реанімації відкинутої сто років назад концепції діяльності експерта в судочинстві як «наукового судді».

Аналіз правильності обрання експертом методики дослідження та особливостей її застосування, формулювання висновків, що випливають з приписів методики, фактично є оцінкою правильності обраного експертом шляху дослідження. В свою чергу методично правильно обраний шлях експертного дослідження неухильно веде до формулювання правильного висновку експерта і, таким чином, встановлення базових підстав достовірності цього доказу.

Науково-технічні та методичні компоненти оцінки достовірності висновку експерта автори описують по-різному: Зінін О.М., Н.П.Майліс в «суттєвій» оцінці висновку експерта вбачають такі елементи – «допустимість об'єктів, досліджуваних експертом; встановлення достовірності висновку; достатність наданих експерту матеріалів для проведення дослідження; правильність наданих експерту вихідних даних; визначення повноти проведеного дослідження» [1, с.186-187]. М.Г.Щербаковський в загальну оцінку «спеціальної» сторони висновку експерта вкладає такі окремі її складові: «визначення достатньої кількості наданих на експертизу об'єктів для вирішення поставлених питань, оцінку доброякісності наданих об'єктів, правильності вихідних даних; оцінку цілеспрямованості, правомірності і наукової обґрунтованості застосованої експертом методики (метода) дослідження; оцінка повноти проведеного дослідження; оцінка правильності опису і інтерпретації встановлених ознак об'єктів; оцінка наукової обґрунтованості проміжних і підсумкових висновків; визначення компетентності експерта» [5, с.220-224]. Ю.К.Орлов, розглядаючи в більш широкому вмісті критерій достовірності висновку експерта, називає такі умови як: «надійність застосованої експертом методики; достатність і доброякісність наданого експерту матеріалу; повнота проведеного експертом дослідження; аргументованість висновків експерта в самому висновку; узгодженість (непротиріччя) висновку із наявними в справі доказами (в тому числу, з іншими висновками)» [2, с.142-151].

На наш розсуд, в оцінці достовірності висновку експерта в частині науково-технічних та методичних підходів, як найбільш важливих складових критерія достовірності цього доказу, що вимагає застосування спеціальних знань, необхідно керуватись такими окремими напрямками:

1) З'ясуванням повноти та якості наданих на експертизу об'єктів;

2) З'ясуванням питання правильності обрання методики дослідження:

- встановлення помилки у виборі методики дослідження, зокрема, вибір неперевіреної (і неатестованої) методики, дані про яку відсутні в Реєстрі атестованих методик, який веде Мінюст України;

- встановлення недостатності обґрунтування вибору авторської методики, розробленої на підставі даних Реєстру атестованих методик, який веде Мінюст України;

- застосуванню руйнівних речовий доказ методів чи використання їх раніше неруйнівних методів;

- знищення речового доказу в результаті застосування руйнівних методів без резервування залишків з метою забезпечення перевірочного дослідження;

3) З'ясування правильності використання методики відповідно до рекомендацій;

- встановлення відхилень від порядку та повноти застосування методики, що є наслідком ігнорування вимогами логічної (або процедурної) складової методики;

- аналіз технологічної правильності застосування науково-технічних засобів (приладів), зокрема, перевірка сертифікаційних даних науково-технічного засобу та метрологічного грунтування результатів;

- аналіз правильності підготовки об'єкту (речовини) для дослідження:

4) З'ясуванням логічної правильності оцінки ознак, що відповідає методичним рекомендаціям, і обґрунтованості проміжних та заключних висновків;

5) З'ясуванням рівня підготовленості експерта до володіння обраної методикою (як варіанту – наявності в нього дозволів (сертифікатів) на проведення окремих видів дослідження).

Процесуальна та сутнісна сторони оцінки висновку експерта є взаємопов'язаними. Так, оцінюючи повноту та якість наданих на експертизу об'єктів, необхідно перевірити чи мало місце клопотання експерта щодо надання додаткових матеріалів чи зразків при явній їх потребі. Якщо експертом використовувались руйнівні методи дослідження, необхідно перевірити чи узгоджувалось це питання із замовником і чи наданий був на це дозвіл. Визначення методичної підготовленості експерта також відноситься не тільки до оцінки «спеціальної» сторони висновку експерта (М.Г.Щербаковський), але й до такого елементу оцінки як допустимість його, оскільки некомпетентний експерт не може бути правомірним суб'єктом експертизи (допущеним до виконання судової експертизи).

Судді та прокурорсько-слідчі працівники, як основні замовники судових експертиз, з метою удосконалення знань в сфері сучасних експертних технологій, повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію, що в подальшому має позитивно вплинути на формування їх внутрішнього переконання при розгляді конкретних справ. До проведення методичних занять з питань сучасних можливостей судової експертизи можуть залучатись лектори як з числа працівників державних судово-експертних установ (хоча на практиці так і виходить!) так і приватні експерти, а також фахівці вищих навчальних закладів чи практичної сфери. Проведення таких занять має плануватися на певний пері-

од, за заздалегідь узгоджуваними темами. Такі методичні заняття за певними експертними напрямками реалізовані і в сфері адвокатури (що, до речі, визнається як захід з підвищення кваліфікації), оскільки адвокати, як учасники судочинства, також повинні мати уяву про сучасні експертні засоби та технологічні особливості їх застосування.

Судді та прокурорсько-слідчі працівники мають можливість і напряму користуватись Реєстром атестованих методик експертних досліджень, який в електронному форматі веде Мінюст згідно зі ст. 8 ЗУ «Про судову експертизу» і який є у відкритому доступі. Але самостійного ознайомлення з ним явно недостатньо для отримання вичерпної інформації про їх застосування, оскільки фактично він обмежений лише переліком літературних джерел. Щоб докопатися до складових методик (концептуальної та логічної або процедурної), з'ясувати правильність застосування експертом сучасних інструментальних методів та комп'ютерних програм необхідно глибоко поринути в аналіз цих літературних джерел, а це без фахових консультацій здійснити проблематично. Тільки при попередній самопідготовці методичні заняття із суддями та прокурорсько-слідчими працівниками зможуть стати ефективними і змінити свій формально-декларативний характер.

Основний шлях оцінки правильності зроблених висновків та обраної експертом методики у випадку протиріччя із іншими доказами реалізується в результатах наступної (додаткової чи повторної) експертизи, регламентується нормами процесуального закону, проходить демократично, під контролем всіх учасників процесу. Спочатку в судочинстві з'являється первинний висновок експерта, як результат діяльності експерта (ст. 69 КПК України). Провівши дослідження з використанням обраної за даними Реєстру методики, експерт складає висновок, який є доказом у справі (ст.ст. 84,101 КПК України). Сумніви щодо хибності висновку експерта, в тому числі, нечіткості формулювань, неповноти дослідження, нелогічності висновків чи в його науково-методичній правильності, на практиці дають право сторонам клопотати перед судом про виклик експерта у судове засідання та допит його згідно ст.356 КПК України з метою роз'яснення свого висновку. Суд задовольняє це клопотання, викликає експерта в засідання повісткою (ст.ст. 134, 135 КПК України). Законом передбачена відповідальність експерта за неявку без поважних причин в судове засідання (ст. 70 КПК України). Експерт налаштовується на надання вичерпно правдивих пояснень щодо свого висновку, для чого складає присягу та попереджається про кримінальну відповідальність за надання неправдивих пояснень. Експерту в судовому засіданні, окрім інших, можуть бути задані також будь-які питання щодо обраної в експертному дослідженні методики і висновків, які виходять в результаті її застосування. Якщо експерт зуміє доказати правильність обрання та використання методики та бездоганність висновків, що виходять із проведених досліджень, на цьому може бути поставлена крапка у науково-методичній оцінці правильності первинного висновку експерта. Якщо ж ні, то суд, за своєю ініціативою або за ініціативою сторін (сторони), має право призначити наступну (додаткову чи повторну) експертизу. Коли сумніви розвіюються таким процесуальним шляхом, жодних питань не виникає, бо цей шлях перевірки первинної експертизи виступає найбільш гармонійним з точки зору інтересів сторін і повністю відповідає процесуальному закону.

Кожна з сторін має право сумніватись у будь-якому аспекті висновку експерта, включаючи його науково-методичну правильність. Пошук сторонами обґрунтування своїх сумнівів здійснюється на практиці різними шляхами.

Один з них в останній час став популярним серед адвокатів – це рецензування висновку експерта через подачу скарги до Мінюсту України. Він знайшов своє обґрунтування згідно діючого підзаконного акту – Порядку проведення рецензування висновків судових експертів та висновків експертних досліджень, затвердженого Наказом Мінюсту України 25.05.2015 року № 775/5, за п.3 якого передбачається застосування цього "заходу" для підготовки та перепідготовки приватних та державних експертів, проведення планових перевірок приватних експертів, а також за «дорученням Мінюсту України».

Якщо для поточної перевірки державних експертів основою є щорічний план рецензування висновків, для перевірки приватних експертів – графік проведення планових перевірок територіальними підрозділами Мінюсту, для оцінки підготовки приватних експертів – договір або план підготовки фахівця, який має намір отримати (підтвердити) кваліфікацію судового експерта, то причину втручання Мінюсту за цим Порядком рецензування зрозуміти неможливо (як варіант - екстрасенсорно). Передбачається (підтверджується практикою), і це свідомо, мабуть, залишили за межами регулювання, що питання рецензування висновків експертів перед Мінюстом в більшості випадків ставлять сторони у справах у своїх скаргах. Суб'єктом рецензування (рецензентом) за цим Порядком виступає працівник державної спеціалізованої експертної установи – НДІСЕ МЮ України з відповідної експертної спеціальності з не менш ніж 3-річним стажем роботи, що, на наш розсуд, не виступає гарантією надання об'єктивної за сутністю рецензії, як з позиції монополізації права на істину, так і з позиції невеликого експертного стажу виконавця.

Вважаємо, що мета здійснення такого рецензування відступає від декларованого «вдосконалення професійної майстерності експертів, поліпшення якості та обґрунтованості їх висновків» (п.2 Порядку рецензування), а замовникам його – сторонам у справах, які не знайшли аргументів в доведення своєї позиції в судових засіданнях, на меті стає зовсім інше - зведення із експертами позасудових рахунків руками чиновників Мінюсту. Є всі підстави вважати цей шлях втручанням в діяльність експерта, що заборонено ст.4 ЗУ «Про судову експертизу», і що є порушенням конституційного принципу щодо здійснення правосуддя виключно судами - «делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається» (ст. 124 Конституції України). На саме звернення сторін до Мінюсту України згідно Закону України «Про звернення громадян» не поширюється порядок розгляду заяв та скарг, встановлений кримінально – процесуальним, цивільно - процесуальним та іншими законами, бо це не входить до повноважень органів державної влади (ст.ст. 5,12). Згідно з зазначеним Порядком рецензування рецензія на висновок недержавного експерта нібито не повинна надсилатись до скаржників (п.11) (перший примірник надсилається до Мінюсту, другий залишається у виконавця – фахівця НДІСЕ), але відомі випадки недотримання цієї вимоги, що призводить до використання їх адвокатами у документах, які подаються до суду (заперечень чи скарг). І не завжди суд відхиляє цю рецензію, як отриману у незаконний спосіб, повертаючись до єдино правильного процесуального шляху оцінки висновку експерта через виклик його в судове засідання і проведення допиту в

зв'язку із сумнівами, які виникли в суду та сторін. **Вважаємо, що такий позасудовий шлях оцінки висновку експерта (умовно назвемо його – бюрократичним) за незакінченими судом провадженнями є незаконним і підлягає скасуванню через внесення відповідних змін до зазначеного підзаконного акту («Порядку проведення рецензування...»).**

Другий шлях – це коли суб'єкт рецензії (рецензент) відшукується стороною по справі за власної ініціативи, а отримана рецензія використовується для підготовки заперечення на висновок експерта. Суб'єкта рецензії (рецензента) за клопотанням сторони (в разі його задоволення судом) в подальшому в якості спеціаліста слід залучати для надання консультації в судовому засіданні. Суб'єкт рецензії (рецензент) за деякими свідченнями вибирається більш демократично (не тільки зі сфери державних спеціалізованих експертних установ!), єдина вимога – щоб він мав спеціальні знання та навички, необхідні для аналізу висновку експерта. При цьому було б бажано, щоб замовники рецензії обирали рецензентів стаж роботи яких, за певним експертним напрямком, становив не менш ніж 5 років. Цей шлях (умовно назвемо його – ініціативний) виглядає більш ґрунтовним з точки зору дотримання норм закону, але не часто застосовується судами, бо ще існує обмежена думка на діяльність спеціаліста, тільки як помічника у збиранні та фіксації доказів. З точки зору дотримання вимог законодавства цей шлях не викликає заперечень, бо базується на праві адвоката «одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань» (п.10 ст.20 Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»). Ст.71 КПК України передбачає діяльність спеціаліста не тільки із застосування технічних або інших засобів, а й з надання консультацій під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань та навичок. Ст. 360 КПК України визначає і сферу можливого використання в суді допомоги спеціаліста у вигляді усних консультацій або письмових роз'яснень – під час дослідження доказів.

На відміну від експерта, спеціаліст не проводить дослідження речових доказів і не формулює висновки, а лише висловлює судження по питаннях, поставлених сторонами. **І в цій ситуації суд, отримавши від спеціаліста консультацію щодо правильності обраного у висновку експерта методичного шляху, вправі або погодитись із аналізованим висновком експерта, або, маючи сумнів, продовжити оціночне вивчення цього доказу шляхом застосування спеціальних знань при призначенні наступної (додаткової чи повторної) експертизи.**

Якщо Мінюст України вищеназваним підзаконним актом дозволив собі завуальовано проводити оцінку висновку експерта, то ще одним підзаконним актом ця дія відкрито дозволяється підвідомчому керівнику державної спеціалізованої експертної установи. Згідно п.4.13 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затвердженої Наказом Мінюсту України 08.10.1998 року № 53/5 (в редакції Наказу Мінюсту України від 27.07.2015 року № 1350/5) «...якщо при ознайомленні з висновком експерта буде встановлено, що дослідження проведені з недотриманням чи відхиленням від методики дослідження, керівник експертної установи може передоручити проведення судової експертизи комісії експертів, до якої включається також експерт, який проводив попереднє дослідження...». В цій дефініції керівник державної експертної установи прибирає на себе невластиві функції суду з оцінки достовірності народжувано-

го в його установі доказу – висновку (судового) експерта з точки зору вибору правильної методики і фактично без узгодження із замовником призначає наступну комісійну експертизу, правда включив до її складу і «винуватця» - експерта спірного висновку (це, згідно п.8 ст.101 КПК України, може призвести до складання окремих експертних висновків, що не було метою замовника). **За це керівник державної експертної установи не несе жодної відповідальності.** Про сурогативність та корупціоногенність таких повноважень керівника на вихідному контролі експертного провадження державної експертної установи і необхідність в зв'язку із цим внесення відповідних змін до мінюстівської «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» нами вже говорилось раніше [6, с.140-147] .

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, необхідно заключити про наявні і передбачені процесуальним законом дві форми спеціальних знань, які зазвичай застосовуються судом та досудовим слідством в питаннях оцінки спірних висновків експертів при їх використанні як окремо, так і спільно:

-призначення наступної (додаткової чи повторної) експертизи;

-консультативна допомога спеціаліста.

На наш погляд цих двох форм спеціальних знань для оцінки спірного висновку експерта недостатньо з наступних причин:

1. Підтвердження (не підтвердження) висновку в процедурі призначення наступної (повторної) експертизи і визначенні при цьому правильності (чи неправильності) обраного в первинній експертизі методичного шляху чи корегування обгрунтування і пояснення нечіткостей в описі обраної у висновку первинної експертизи методики за висновком наступної (додаткової чи повторної) експертизи відкладається на певний (в наших умовах достатньо значний) час;

2. Консультативна допомога спеціаліста не народжує передбаченого процесуальним законом доказу, вона тільки стимулює суд продовжити оцінку достовірності спірного висновку призначенням наступної (додаткової, чи повторної) експертизи.

Звернемось до практики європейських країн. Кримінальний процес деяких з них містить ще й додаткові – особливі - форми використання спеціальних знань в питаннях оцінки висновку експерта. Так, в кримінальному процесі Нідерландів є інститут участі освіченої особи, яка за клопотанням обвинуваченого залучається судом з метою: 1) присутності при проведенні експертизи та дачі ним рекомендацій офіційно призначеному експерту, надання коментарів до його висновку; 2) аналізу висновку офіційно призначеного експерта. В кримінальному процесі Франції ця форма використання спеціальних знань обмежена в повноваженнях – вона не є контролюючою з боку освіченої особи, а інформаційно-технічною для офіційно призначеного експерта [3, с.9].

В зв'язку із вищенаведеним доцільно здійснити вдосконалення вітчизняного судочинства в питанні оцінки висновку експерта як доказу шляхом розширення сфери використання спеціальних експертних знань. Рекомендується внести зміни до ст.ст.242, 243, 332 КПК України щодо можливості залучення за клопотанням сторони у справі до складу комісії експертів також фахівця, спроможного надавати базовому експерту (експертам) рекомендації в питаннях правильності застосування методики дослі-

дження та аналізувати ефективність обраного методичного шляху при проведенні досліджень згідно поставлених питань. Це дозволить підняти ґрунтовність процесуальної оцінки висновку експерта, аналізуючи результат сумісної роботи базового експерта (експертів) та експерта-оцінювача застосованої у висновку методики, і у відкритий, демократичний спосіб вирішити при цьому всі сумніви сторін в питанні недотримання (чи дотримання) методики експертного дослідження. Обидва експерти цього комісійно виконаного висновку за процедурою в судовому засіданні складають присягу та попереджаються про кримінальну відповідальність за дачу заздалегідь неправдивих висновків, що є гарантією доброякісності цього доказу. Зазначений правовий механізм назавжди виключить просочку позасудових оцінок висновків експертів. Подібна практика скасує також можливість зведення позасудових рахунків із експертами, які надали невигідні для певної сторони експертні висновки.

Список використаної літератури:

1. Зинин А.М., Майлис Н.П. Судебная экспертиза. Учебник.- М.: Право и закон; Юрайт-Издат, 2002.- 320с.

2. Орлов Ю.К. Судебная экспертиза как средство доказывания в уголовном судопроизводстве. Научное издание. – М.: Институт повышения квалификации российского центра судебной экспертизы. 2005.- 264с.

3. Самутичева Е.Ю. Заключение эксперта и его оценка в уголовном процессе (сравнительно-правовое исследование): дисс.канд.юр.наук 12.00.09 /Самутичева Екатерина Юрьевна.– М.: Моск. гос. ун.-т им. М.В.Ломоносова.- 2015.- 189с.

4. Шепітько В.Ю. Оцінка висновку експерта. – в кн. Велика українська юридична енциклопедія. Т.20 Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія / редкол.: В.Ю.Шепітько (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого.- 2018.- 952с.: іл..

5 . Щербаковский М.Г. Судебные экспертизы: назначение, производство, использование: Учебно-практическое пособие.- Харьков: Эспанада, 2005.- 544с.

6. Ярослав Ю.Ю., Мархевка О.В. Організаційно-процесуальні проблеми призначення судових експертиз. Матеріали наук.-практ. конф. «Норм.-прав. регул. суд.- експ. діяльн. в Україні».- Сімферополь: ХНДІСЕ, 2000.- с.140-147

В статье раскрывается оценка заключения эксперта с помощью специальных знаний. Дается определение термина «оценка заключения эксперта», описываются научно-технические и методические компоненты оценки достоверности заключения эксперта, анализируется современное украинское законодательство.

Ключевые слова: заключение эксперта, судебный эксперт, оценка заключения эксперта, судебная экспертиза.

У статті розкривається оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань. Надається визначення терміну «оцінка висновку експерта», описуються науково-технічні та методичні компоненти оцінки достовірності висновку експерта, аналізується сучасне українське законодавство.

Ключові слова: *висновок експерта, судовий експерт, оцінка висновку експерта, судова експертиза.*

References

1. Yaroslav Yu. Yu. Otsinka vysnovku eksperta za dopomohoiu spetsialnykh znan [Evaluation of an Expert Opinion with the Use of Special Knowledge]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2020.01. URL: https://expertize-journal.org.ua/spetsialni-znannya/1064-yaroslav-yu-yu-otsinka-visnovku-eksperta-za-dopomogoyu-spetsialnikh-znan (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

1.2. ПРАВОВЕ ТА НАУКОВО-ПРИКЛАДНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

СІМ КЛЮЧОВИХ ПОСТАНОВ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФУ /ДЕТЕКТОРУ БРЕХНІ/[1]

Верховний Суд

Реферат. Добірка постанов Верховного Суду 2018–2019 рр. ілюструє, за оцінкою Центру досліджень судової практики (повідомлення від 05.11.2019), різноспрямовану практику щодо застосування поліграфа («детектора брехні»). Редакція журналу попереджає, що ці рішення мають несистемний характер і передують новій практиці 2020 р. щодо судово-психологічної експертизи із застосуванням поліграфа, яку подано окремою публікацією. Кожне рішення наведено з посиланням на Єдиний державний реєстр судових рішень і ключовими тезами. Касаційний господарський суд (постанова від 04.12.2018, справа № 911/3494/16) визнав, що висновки дослідження з використанням поліграфа не є належним доказом оплати частки в статутному капіталі, бо договір вимагав нотаріально посвідченої заяви продавця, а первинних фінансових документів у справі немає. Касаційний цивільний суд (14.06.2018, № 753/21049/16-ц) зазначив, що ЦПК України в редакції, чинній під час апеляційного розгляду, не передбачав перевірки правдивості показань сторін за допомогою поліграфа. Касаційний кримінальний суд (06.03.2018, № 686/12914/16-к) не вбачив порушення права на захист у відмові призначити комплексну психолого-психофізіологічну експертизу з комп'ютерним поліграфом, про яку клопотала сторона захисту. КЦС ВС (14.03.2019, № 476/638/17) підтвердив, що ухвала про відмову в призначенні експертизи з поліграфом не входить до вичерпного переліку ч. 1 ст. 353 ЦПК України й окремо від рішення не оскаржується. Касаційний адміністративний суд (24.10.2019, № 810/4369/16), застосувавши Інструкцію Міндоходів, затверджену наказом від 02.08.2013 № 329, погодився, що опитування на поліграфі не є обов'язковим при прийнятті на роботу до митного органу, а його мета обмежується отриманням імовірної та орієнтувальної інформації; затягування з призначенням кандидата без документально підтверджених сумнівів у правдивості його відомостей визнано протиправним. Нарешті, КЦС ВС (22.05.2019, № 757/75494/17-ц) вказав, що порушення порядку дослідження з поліграфом під час судової експертизи у кримінальній справі оцінює суд, який цю справу розглядає. Добірка допомагає адвокатам, суддям і судовим експертам прогнозувати, як суди оцінюють допустимість і доказове значення психофізіологічних досліджень.

Ключові слова: поліграф, детектор брехні, Верховний Суд, судова практика, судово-психологічна експертиза, належність доказів, право на захист, оскарження ухвали про відмову в призначенні експертизи, психофізіологічне опитування, прийняття на державну службу.

Seven Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on the Use of the Polygraph (Lie Detector)

Verkhovnyi Sud.

Abstract. This digest brings together rulings of the Supreme Court of Ukraine of 2018 and 2019 that, according to the Centre for Judicial Practice Research (5 November 2019), reflect inconsistent approaches to the polygraph. The editors note that these rulings are unsystematic and precede the 2020 case law on forensic psychological examinations with a polygraph, published separately. Each ruling is

linked to the Unified State Register of Court Decisions and summarised in key holdings. The Commercial Cassation Court (4 December 2018, case No. 911/3494/16) held that polygraph findings cannot prove payment for a company share where the contract required a notarised statement of the seller. The Civil Cassation Court (14 June 2018, No. 753/21049/16-ts) found that the Civil Procedure Code did not provide for testing the truthfulness of parties' statements with a polygraph. The Criminal Cassation Court (6 March 2018, No. 686/12914/16-k) saw no breach of the right to defence in refusing a comprehensive psychological and psychophysiological examination with a computer polygraph. In 2019 the Civil Cassation Court confirmed that a refusal to order such an examination cannot be appealed separately from the judgment (No. 476/638/17). The Administrative Cassation Court (24 October 2019, No. 810/4369/16), applying a 2013 departmental instruction, held that a polygraph interview is not mandatory when hiring customs officers and yields only probable, indicative information. Another civil ruling (No. 757/75494/17-ts) leaves procedural breaches in a polygraph examination to the criminal court. The digest helps lawyers, judges and forensic experts anticipate how courts treat psychophysiological evidence.

Keywords: polygraph, lie detector, Supreme Court of Ukraine, case law, forensic psychological examination, admissibility of evidence, right to defence, appeal against interlocutory ruling, pre-employment screening, psychophysiological interview.

Реферат оприлюднено в журналі 09.02.2020. Відомості про першу публікацію уточнюються редакцією.

References

1. Verkhovnyi Sud. Sim kliuchovykh postanov Verkhovnoho Sudu shchodo zastosuvannia polihrafu [Seven Key Rulings of the Supreme Court of Ukraine on the Use of the Polygraph (Lie Detector)] /detektoru brekhni/ : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). URL: https://expertize-journal.org.ua/normativnie-documenti/1053-sim-klyuchovikh-postanov-verkhovnogo-sudu-shchodo-zastosuvannya-poligrafu-detektoru-brekhni (onovlena versiia vid 20.11.2020). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 2. НОВИНИ ЖУРНАЛУ

Думка психолога: Якщо дитина допускається до навчання зі зброєю, відповідальність за таке навчання дитини і подальші дії дитини покладається на організаторів цього навчання, - Олег Анатолійович Назаров[1]

05.02.2020

Короткий зміст. Журнал оприлюднив коментар головного редактора, психолога О. А. Назарова до відеосюжету журналіста «Новини Крим» Сергія Колісниченка від 5 лютого 2020 року про військово-патріотичне виховання кримських татар, українських пластунів і російських юнармійців. У сюжеті йдеться, що в росії підлітків навчають стрільби за програмою «Юнармії», зокрема в окупованому з 2014 року Криму, а український Пласт більше зосереджений на захисті, ніж на поводженні зі зброєю. За О. А. Назаровим, відповідальність за навчання дитини зі зброєю та її подальші дії несуть організатори.

Складнощі та шляхи побудови самоврядування судових експертів в Україні: тези доповіді на засіданні круглого столу «Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя» 6-7 лютого 2020 року у Харкові[2]

13.02.2020

Короткий зміст. 6–7 лютого 2020 року в ХНДІСЕ імені Засл. проф. М. С. Бокаріуса відбувся круглий стіл «Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя», присвячений змінам до законодавства про судову експертизу. Захід відкрив директор інституту О. М. Клюєв; участь узяли представники НАПрН України, НЮУ імені Ярослава Мудрого, НДІСТСЕ СБУ, ДНДЕКЦ МВС, громадських об'єднань експертів. Від ГО «Всеукраїнська незалежна науково-дослідна експертна спілка» О. А. Назаров виступив із доповіддю «Складнощі та шляхи побудови самоврядування судових експертів в Україні».

22 січня 2020 року Міністерство юстиції України наказом № 218/5 дозволило громадським організаціям судових експертів увійти до складу Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України[3]

14.02.2020

Короткий зміст. Наказом Мін'юсту від 22 січня 2020 року № 218/5 затверджено Зміни до Положення про науково-консультативну та методичну раду з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України. За пп. 3.2 і 4.7 персональний склад президії НКМР затверджує Мін'юст, а секцій — голова президії за поданням керівників судово-експертних установ і громадських організацій судових експертів; від однієї громадської організації — не більше однієї особи до президії та до кожної секції. Протоколи секцій протягом 10 днів надсилають до Мін'юсту для оприлюднення.

Міністерство юстиції України підписало наказ від 03.02.2020 року № 335/5, яким встановило, що рецензування не проводиться з метою спростування чи підтвердження висновків експертів[4]

23.02.2020

Короткий зміст. Наказом Мін'юсту від 03.02.2020 № 335/5 затверджено Порядок проведення рецензування висновків судових експертів. Він охоплює висновки експертів НДУСЕ Мін'юсту, судових експертів поза державними спеціалізованими установами та проєкти висновків фахівців, які прагнуть отримати кваліфікацію судового експерта. Мета рецензування: вдосконалити майстерність експертів, якість і обґрунтованість висновків, а для проєктів висновків — оцінити рівень підготовки. Рецензування не проводять, щоб спростувати чи підтвердити висновок.

References

1. Dumka psykholoha: Yakshcho dytyna dopuskaietsia do navchannia zi zbroieiu, vidpovidalnist za take navchannia dytyny i podalshi dii dytyny pokladaietsia na orhanizatoriv tsoho navchannia, - Oleh Anatoliiovych Nazarov [A Psychologist's Opinion: If a Child Is Admitted to Weapons Training, Responsibility for Such Training and the Child's Further Actions Lies with the Organisers of This Training – Oleh Anatoliiovych Nazarov]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 5 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/6617-dumka-psikhologa-yakshcho-ditina-dopuskaetsya-do-navchannya-zi-zbroeyu-vidpovidalnist-za-take-navchannya-ditini-i-podalshi-diji-ditini-pokladaetsya-na-organizatoriv-tsogo-navchannya-oleg-anatolijovich-nazarov (onovlena versiia vid 20.02.2022). [in Ukrainian].

2. Skladnoshchi ta shliakhy pobudovy samovriaduvannia sudovykh ekspertiv v Ukraini: tezy dopovidi na zasidanni kruhloho stolu "Problemy reformuvannia bazovoho zakonodavstva Ukrainy z pytan ekspertnoho zabezpechennia pravosuddia" 6-7 liutoho 2020 roku u Kharkovi [Difficulties and Ways of Building Self-Governance of Forensic Experts in Ukraine: Abstract of a Report at the Round Table "Problems of Reforming the Basic Legislation of Ukraine on Expert Support of Justice", 6–7 February 2020, Kharkiv]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 13 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/1054-6-7-lyutogo-2020-roku-v-misti-kharkovi-vidbulosya-zasidannya-kruglogo-stolu-na-temu-problemi-reformuvannya-bazovogo-zakonodavstva-ukrajini-z-pitan-ekspertnogo-zabezpechenn (onovlena versiia vid 17.02.2020). [in Ukrainian].

3. 22 sichnia 2020 roku Ministerstvo yustytsii Ukrainy nakazom № 218/5 dozvolylo hromadskym orhanizatsiiam sudovykh ekspertiv uviity do skladu Naukovo-konsultatyvnoi ta metodychnoi rady z problem sudovoi ekspertyzy pry Ministerstvi yustytsii Ukrainy [On 22 January 2020, the Ministry of Justice of Ukraine by Order No. 218/5 Allowed Public Organisations of Forensic Experts to Join the Scientific Advisory and Methodological Council on Problems of Forensic Examination at the Ministry of Justice of Ukraine]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 14 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/1055-22-sichnya-2020-roku-ministerstvo-yustitsiji-ukrajini-nakazom-218-5-dozvolilo-gromadskim-organizatsiyam-sudovikh-ekspertiv-uvijti-do-skladu-naukovo-konsultativnoji-ta-metodichnoji-radi-z-problem-sudovoji-ekspertizi-pri-ministerstvi-yustitsiji-ukrajini (onovlena versiia vid 14.02.2020). [in Ukrainian].

4. Ministerstvo yustytsii Ukrainy pidpysalo nakaz vid 03.02.2020 roku № 335/5, yakym vstanovylo, shcho retsenzuvannia ne provodytsia z metoiu sprostuvannia chy pidtverdzhennia

vysnovkiv ekspertiv [The Ministry of Justice of Ukraine Signed Order No. 335/5 of 03.02.2020, Establishing That Reviewing Is Not Carried out to Refute or Confirm Experts' Conclusions]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2020. 23 liut. URL: https://expertize-journal.org.ua/all-news/1065-ministerstvo-yustitsiji-ukrajini-pidpisalo-nakaz-vid-03-lyutogo-2020-roku-335-5-yakim-zatverdilo-polozhennya-prote-shcho-retsenzuvannya-ne-provoditsya-z-metoyu-sprostuvannya-chi-pidtverdzhennya-visnovkiv (onovlena versiia vid 25.02.2020). [in Ukrainian].

РОЗДІЛ 3. НОВИНИ ІНЖЕНЕРНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ТА ПСИХОТЕХНІКИ

ВЛАСНІ РОЗРОБКИ

Mobi-підлокітники Polygraph: професійне крісло поліграфолога зі звичайного стільця

У 2018 році в Україні розробили Mobi-підлокітники Polygraph модель 1, які перетворюють звичайний офісний стілець на професійне крісло поліграфолога.

Mobi-підлокітники — допоміжна частина меблів для сидіння з металевим каркасом. Вони дозволяють під час психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа розташувати руки обстежуваного по боках офісного стільця ISO на висоті 29 сантиметрів над сидінням, щоб зменшити статичне напруження м'язів верхніх кінцівок [1].

Mobi-підлокітники Polygraph на офісному стільці ISO [1]

Матеріали, з яких виготовляють підлокітники, мають сертифікати відповідності й висновки санітарно-епідеміологічної експертизи. Виріб розробив і запатентував український поліграфолог, кандидат психологічних наук Олег Назаров; комплект доповнює сумка-чохол [1].

References

1. Mobi-pidlokitnyky Polygraph dozvoliaiut vykorystovuiuchy zvychainyi ofisnyi stilets stvoryty profesiine krislo polihrafoloha [Mobi Polygraph Armrests Make It Possible to Turn an Ordinary Office Chair into a Professional Polygraph Examiner's Chair]. Sudovo-psykholohichna

ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. 2019. 3 kvit. URL: https://expertize-journal.org.ua/ustatkuvannya-dlya-poligrafa/954-mobi-pidlokitniki-polygraph-dozvolyayut-vikoristovuyuchi-zvichajnij-ofisnij-stilets-stvoriti-profesijne-krislo-poligrafologa (onovlena versiia vid 06.11.2026). [in Ukrainian].

ЧИТАЧІ ТАКОЖ ШУКАЮТЬ

В ІНТЕРНЕТІ

Пошукові запити зі словом «експертиза», які найчастіше вводили користувачі Google в Україні у січні–лютому 2020 р. — у період виходу цього номера[8]:

№	Запит	Індекс
1	судова експертиза	100
2	судово медична експертиза	44
3	судово-медична експертиза	26
4	кпк	23
5	трасологічна експертиза	11
6	психофізіологічна експертиза	9
7	дактилоскопічна експертиза	6

Індекс популярності Google Trends: 100 — найчастіший запит періоду, решта — у відсотках від нього. Абсолютної кількості пошуків Google не оприлюднює.

У ЖУРНАЛІ

Матеріали цього номера, які читачі відкривали найчастіше, — кількість переглядів їхніх сторінок на сайті журналу станом на 06.11.2026:

№	Матеріал	Переглядів
1	*Ярослав Ю. Ю.* Оцінка висновку експерта за допомогою спеціальних знань	12 097
2	*Верховний Суд* Сім ключових постанов Верховного Суду щодо застосування поліграфу /детектору брехні/	8 072
3	Міністерство юстиції України підписало наказ від 03.02.2020 року № 335/5, яким встановило, що рецензування не проводиться з метою спростування чи підтвердження висновків експертів	3 557
4	Mobi-підлокітники Polygraph: професійне крісло поліграфолога зі звичайного стільця	2 255
5	Складнощі та шляхи побудови самоврядування судових експертів в Україні: тези доповіді на засіданні круглого столу «Проблеми реформування базового законодавства України з питань експертного забезпечення правосуддя» 6-7 лютого 2020 року у Харкові	1 955

Лічильник сайту журналу рахує всі відкриття сторінки матеріалу від дня її оприлюднення. Перегляди саме за період виходу номера журнал фіксує з листопада 2026 р.

Станьте автором журналу. Редакція приймає статті науковців, судових експертів, адвокатів, психологів і здобувачів наукових ступенів з юридичної психології, судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та спеціальних знань у юридичній практиці. Публікація безкоштовна, статтям редакція присвоює DOI, а читають їх ті, хто щодня працює в судах. Приєднуйтеся до спільноти судових експертів і дослідників: вимоги до статей і тез див. у розділі «Вимоги до оформлення»[9].

Потрібен судовий експерт? Якщо у справі, яку розглядає суд, виникли питання, що потребують спеціальних знань у галузі психології, зокрема щодо моральних страждань, психологічного стану учасника процесу, інтересів дитини чи психофізіологічного дослідження із застосуванням поліграфа, зверніться до редакції. Допоможемо визначитися з видом експертизи, сформулювати питання експертові й знайти фахівця з належною кваліфікацією. Запит — через форму «Консультація» на сайті журналу[10] або за телефоном +38 (093) 476-72-60.

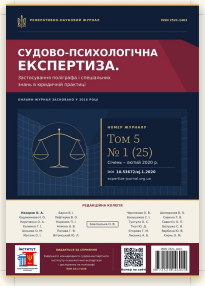

Як цитувати номер

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці : реферативно-науковий online журнал. 2020. Т. 5, № 1 (25). 35 с. DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2020. URL: https://expertize-journal.org.ua/nomera/19788-2020-1-30.

Номер оновлено 06.11.2026: замінено матеріал розділу 3.

References

1. Pro metu stvorennia Internet-vydannia [On the Purpose of Creating the Online Publication]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-celyah (onovlena versiia vid 29.06.2022). [in Ukrainian].

2. Kyivskyi mizhnarodnyi sudovo-ekspertnyi instytut psykholohichnoi ekspertyzy i doslidzhen na polihrafi [Kiev International Forensic Expert Institute of Psychological Expertise and Researchs on Polygraph, LLC] : zapys u reiestri naukovykh orhanizatsii Research Organization Registry (ROR). URL: https://ror.org/02xc7et08 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

3. Vytiah z Yedynoho derzhavnoho reiestru veteraniv viiny vid 31.10.2026 № 31102026-00003569 [Extract from the Unified State Register of War Veterans of 31.10.2026 No. 31102026-00003569] : vidomosti pro subiekta veteranskoho pidpryiemnytstva (Nazarov Oleh Anatoliiovych) / Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy. Opryliudneno na storintsi "Pro naukovo-referatyvne vydannia" saitu zhurnalu. URL: https://expertize-journal.org.ua/o-nauchnom-izdanii (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

4. Redaktsiina kolehiia [Editorial Board]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/redaktsijna-kolegiya (onovlena versiia vid 09.11.2026). [in Ukrainian].

5. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi [Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Spe-

cial Knowledge in Legal Practice]. 2020. Vol. 5, No. 1 (25). DOI: https://doi.org/10.53672/ej.1.2020. [in Ukrainian].

6. DSTU 3017:2015. Informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat [Information and Documentation. Publications. Main Types. Terms and Definitions]. [Chynnyi vid 2016-07-01]. Vyd. ofits. Pp. 4.14.2.2, 4.14.2.7. Referaty prats, opryliudnenykh ranishe, podano iz zaznachenniam imeni avtora ta dzherela zapozychennia vidpovidno do p. 1 ch. 2 st. 22 Zakonu Ukrainy "Pro avtorske pravo i sumizhni prava" vid 01.12.2022 № 2811-IX; akty orhaniv derzhavnoi vlady ta ofitsiini dokumenty sudovoho kharakteru ne okhoroniaiutsia avtorskym pravom (p. 3 ch. 1 st. 8 tsoho Zakonu). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20 (data zvernennia: 04.11.2026). [in Ukrainian].

7. Then: Law School Lab Advanced Study of Ballistics. Northwestern Magazine (Winter 2016). URL: https://www.northwestern.edu/magazine/winter2016/campuslife/then-law-school-lab-advanced-study-of-ballistics-calvin-goodard-forensic-ballistics_print.html (data zvernennia: 04.11.2026).

8. Google Trends : poshukovyi termin «ekspertyza», Ukraina, 01.01.2020–29.02.2020 [Google Trends: Search Term “ekspertyza”, Ukraine, 01.01.2020–29.02.2020]. URL: https://trends.google.com/trends/explore?date=2020-01-01%202020-02-29&geo=UA&q=%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%B7%D0%B0&hl=uk (data zvernennia: 06.11.2026). [in Ukrainian].

9. Vymohy do oformlennia statei i tez [Requirements for Articles and Abstracts]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/vimogi-do-oformlennya (onovlena versiia vid 08.11.2026). [in Ukrainian].

10. Konsultatsiia: zapyt na provedennia sudovoi psykholohichnoi ekspertyzy, doslidzhennia [Consultation: Request for a Forensic Psychological Examination or Study]. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi : vebsait. URL: https://expertize-journal.org.ua/konsultacia (onovlena versiia vid 28.10.2023). [in Ukrainian].

Відомості про журнал

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Назва: реферативно-науковий журнал «Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці» (Forensic Psychological Examination. Application of Polygraph and Special Knowledge in Legal Practice). Електронне (online) видання.

Ідентифікатори: ISSN 2521-1463 (Online); штриховий код EAN-13 для періодичних видань 9772521146000; державний український ідентифікатор медіа R40-05509 (рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення від 26.09.2024 № 2785); префікс DOI 10.53672 (Crossref).

Засновник і видавець: кандидат психологічних наук, доцент, ветеран війни — учасник бойових дій, суб'єкт ветеранського підприємництва Назаров Олег Анатолійович. Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

Видається за сприяння ТОВ «Київський міжнародний судово-експертний інститут психологічної експертизи і досліджень на поліграфі»; міжнародний ідентифікатор наукової організації ROR 02xc7et08.

Галузь: юридичні, психологічні науки. Періодичність: 1 раз на два місяці. Мови видання: українська, англійська.

Увага! Електронне видання не внесено до затвердженого Міністерством освіти і науки України переліку наукових фахових видань України.

ІСТОРІЯ ВИДАННЯ

Журнал засновано у травні 2016 р. кандидатом психологічних наук, доцентом, експертом-поліграфологом, правознавцем О. А. Назаровим на базі інформаційно-правового вебсайту з метою популяризації можливостей судово-психологічної експертизи, застосування поліграфа та інших спеціальних знань у юридичній практиці. Редакційну колегію сформовано у квітні 2017 р. під час ISSN-реєстрації видання.

БАЗИ ДАНИХ, РЕЄСТРИ ТА БІБЛІОТЕКИ

Реєстр суб'єктів у сфері медіа; Google Scholar; ISSN International Centre — ISSN Portal; Crossref; Scilit (MDPI); Відкритий український індекс цитувань (OUCI, ДНТБ України); ICI World of Journals (Index Copernicus, паспорт журналу); Реєстр наукових видань України (УкрІНТЕІ); Polska Bibliografia Naukowa (PBN). Інші каталоги: ResearchBib.

ПОЛІТИКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ

Видання практикує політику негайного відкритого доступу до опублікованого змісту, підтримуючи принципи вільного поширення наукової інформації та глобального обміну знаннями задля загального суспільного прогресу.

КОНТАКТНА ІНФОРМАЦІЯ

Поштова адреса: 01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, абонентська скринька В-62. Засновник — видавець: тел. +38 (093) 476-72-60; e-mail: nazarovua@ukr.net. Заступники головного редактора: д-р психол. наук, професор Євдокимова Наталя Олексіївна (yevdokymova@ukr.net); д-р юрид. наук, професор Кириченко Олександр Анатолійович (alankir23@ukr.net). Сайт: expertize-journal.org.ua; e-mail редакції: info@expertize-journal.org.ua.

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Судово-психологічна експертиза. Застосування поліграфа і спеціальних знань в юридичній практиці

2020. Том 5, № 1 (25)
січень–лютий 2020 року

Реферативно-науковий online журнал

Засновник, видавець, відповідальний за випуск — Назаров О. А.

Видається за сприяння Київського міжнародного судово-експертного інституту психологічної експертизи і досліджень на поліграфі (ROR 02xc7et08).

Формат А4 (210×297 мм). Гарнітура Source Serif 4. Обсяг 35 с.

DOI 10.53672/ej.1.2020. Ідентифікатор медіа R40-05509. ISSN 2521-1463 (Online).

Видавник Назаров О. А. Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК № 8355 від 09.06.2025.

01001, м. Київ-1, вул. Хрещатик, 22, а/с В-62. Тел. +38 (093) 476-72-60. E-mail: nazarovua@ukr.net

expertize-journal.org.ua